

TEMA 8.1: COMPOSITORS WAGNERIANS CATALANS

TÍTOL: **SEMBLANÇA DE JOSEP RODOREDA**AUTOR: *Enric Teixidó i Corominas (in memoriam)*

Aquest text correspon a una conferència preparada i no pronunciada pel Sr. Enric Teixidó i Corominas, fundador de l'Associació d'Amics del Mestre Rodoreda, en que posa de manifest l'extraordinària tasca desenvolupada per Josep Rodoreda en el camp de la música, ja sigui com a director i fundador de l'Escola Municipal de Música de Barcelona, de la Coral Euterpe, de la Banda Municipal de Barcelona (1886), així com a compositor de més de 150 obres i conferenciant. El Sr. Teixidó va ser també soci de l'Associació Wagneriana i essent un investigador de l'obra del mestre Rodoreda, de qui presenta una breu descripció biogràfica, ens va facilitar dades i documents interessants que relacionaven l'autor del Virolai amb la seva vessant de fervent admirador i defensor de Richard Wagner. Atès que aquesta conferència va restar inèdita i en record i agraïment del seu autor, reproduïm a continuació el seu text íntegre.

Josep Rodoreda i Santigós va néixer a Barcelona el 13 de febrer de l'any 1851, al carrer de Sant Pau núm. 11, quasi al costat del Liceu, on actualment està la Fonda Espanya. Treballador infatigable, va exercir els càrrecs musicals més importants i populars en la nostra ciutat on va desplegar durant trenta anys lo millor de la seva vida artística.

Als 18 anys va començar com a músic de cafè, activitat desenvolupada per quasi tots els músics de l'època, per tenir els primers ingressos i al mateix temps servia per perdre la por escènica, propi dels artistes novells, així com per donar-se a conèixer dins de l'àmbit musical.

Al propi temps, durant els anys 1874 i 1880 ja exercia de crític musical a "La Renaixença". Des d'aquesta tribuna va proposar un programa musical innovador per canviar el migra panorama que ofería Barcelona quant a la música, que en el camp de la simfònica, encara que semblí impossible, l'absència de concerts era gairebé total. Només l'òpera mantenia una presència constant en els teatres del Liceu i Principal, que programaven temporades d'òpera, però limitades a les peces de Bellini, Donizetti i Rossini i els seus imitadors.

En aquest ambient de pobresa musical té un gran valor el programa proposat per Josep Rodoreda des de les pàgines de "La Renaixença".

Respecte a l'òpera, Rodoreda proposa d'entrada, eliminar tot el repertori belcantista que ja havia estat abandonat fins i tot a Itàlia; després demana reposar el repertori de les grans peces alemanyes de Mozart, Beethoven, Meyerbeer, alternant-lo amb les novetats actuals de l'escola francesa: Gounod, Thomas Saint-Saëns, Delibes, Massenet, Bizet i finalment introduir a la programació la nova concepció operística que representa Richard Wagner.

Per primera vegada, el 1874, el públic lector català té coneixença de Wagner mitjançant un article que el nostre biografiat publica a “La Renaixença” el 2 de febrer; i ho fa amb motiu de l'estrena de la simfonia “Rienzi”, encara que l'article no es limita solament a aquesta peça, sinó que ja demostra un gran coneixement del compositor i de l'obra. Coneixement que també es fa palès en el discurs (conferència) d'entrada que pronuncia Rodoreda, l'any 1878, a la Reial

Acadèmia de Ciències i Arts, que porta per títol “Sobre el arte del teatro”, a l'igual que les altres dues conferències pronunciades el 21 de juny de 1879: “Músicos del Porvenir” i la necrològica de Wagner “Origen, presente y porvenir del wagnerismo” del 25 d'abril de 1883, als dos mesos de la seva mort.

Aquest programa teòric, molt modern per l'època en que es formula, també té una traducció pràctica en les composicions mateixes de Rodoreda. En al camp simfònic va compondre “Poema fantástico”, títol amb reminiscències de Berlioz, estrenada al Liceu el 1874, i l'oratori “Las siete palabras”, estrenat amb gran èxit a la parròquia de Sant Jaume el Divendres Sant de 1875, amb solistes i músics del Liceu.

L'èxit aconseguit amb aquestes dues composicions el va portar a ingressar, el 1875, al Conservatori de Isabel II, actual Conservatori del Liceu, com a professor de piano i solfeig i acompanyant de solistes. La seguretat de la càtedra li va permetre deixar d'actuar com a pianista al Cafè Espanyol, que era la seva principal font d'ingressos fins aleshores. Simultàniament a la feina docent del conservatori, Rodoreda es fa càrrec de la Societat Coral Euterpe, després de la mort de Josep Anselm Clavé ocorreguda el 1874, i comença la seva vinculació amb els cors claverians. La seva professionalitat es va fer evident en la millora de les interpretacions i en el nou repertori dels cors, que van arribar a interpretar fragments de “Tannhäuser”, a més de les composicions pròpies. Cal destacar l'estrena, el 1883, de l'Idil·li dramàtic “La nit al bosc”, sobre textos d'Apel·les Mestres amb qui ja havia col·laborat anteriorment, per haver-li musicat altres poemes. Una mostra de la millora musical dels cors la tenim en el concert amb 1.200 cantants a les festes de la Mercè de 1877, actuació que va elevar els cors claverians a un nivell molt alt.

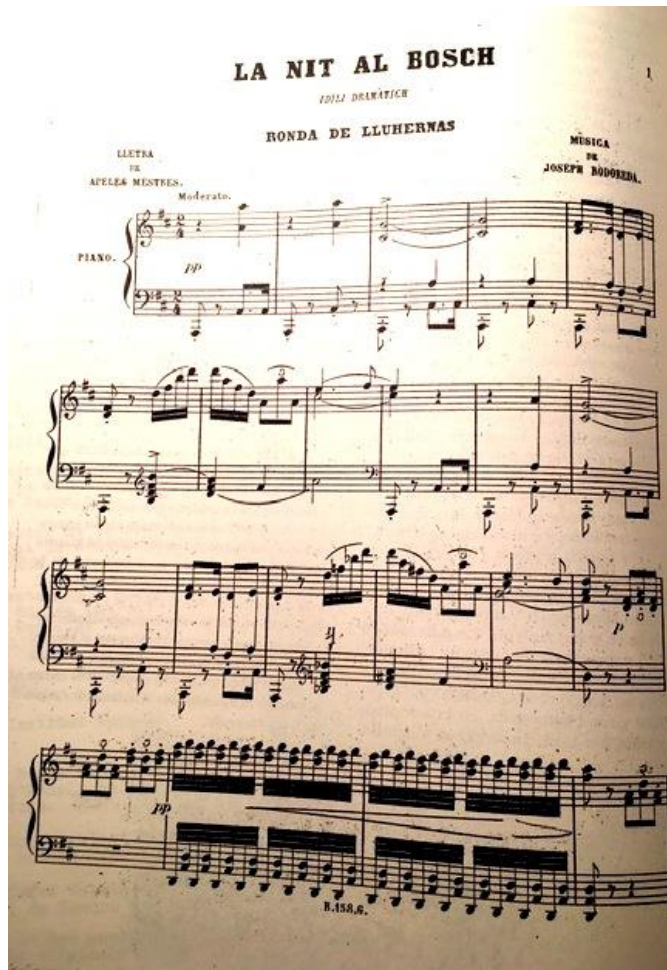
La capacitat de treball de Rodoreda és imponent perquè, a més a més de la seva feina com a professor del Conservatori i director de la Societat Coral Euterpe, el 1878, organitza concerts instrumentals al Teatre Novetats i al Teatre Principal on programa obres de Beethoven, i també dels nous compositors francesos com Saint-Saëns o Gounod, sense oblidar peces de Wagner de qui es manté apassionat admirador.

L'èxit organitzatiu obtingut en la direcció de la Societat Coral Euterpe li va valer ser nomenat organitzador i director d'una escola de música per els interns de la Casa Provincial de Caritat el 1883. Aquesta dedicació a la pedagogia musical es va veure completada amb la creació el 1885 de

l'Acadèmia Musical de Barcelona, juntament amb Àurea Rosa Clavé, filla d'Anselm Clavé, i els mestres J. Inglada, Celestí Sadurní i E. Musté.

El prestigi que havia aconseguit Josep Rodoreda amb les seves activitats directives, tant en els cors claverians com a la Casa de Caritat, va ser decisiu perquè l'ajuntament presidit per Francesc de Paula Rius i Tauler, el millor alcalde que ha tingut Barcelona, li demanés un projecte musical per la ciutat. Rodoreda va redactar, no un, si no tres projectes complementaris: la creació d'una Escola Municipal de Música que va servir per nodrir de bons instrumentistes a la banda i també per formar als futurs músics amb vocació i

aptituds musicals com varen ser Pau Casals, Maria Barrientos, Celestí Sadurní, Antoni Ros Marbà, Eduard Toldrà, etc. Un altre projecte referent a l'organització i règim de la Banda Municipal i que els seus músics fossin també professors de l'Escola, i finalment, un tercer projecte referent a la creació d'un Montepio de Socors, per donar una certa seguretat als músics i professors en el moment de malaltia o de jubilació. (en aquell temps no existia la Seguretat Social). Els tres projectes van ser aprovats per unanimitat pel consistori el març de 1886 i Josep Rodoreda va ser nomenat director d'ambdues institucions, càrrecs que va exercir durant deu anys, així com professor d'Harmonia, contrapunt i llengua italiana i dos anys després d'Història de la música.

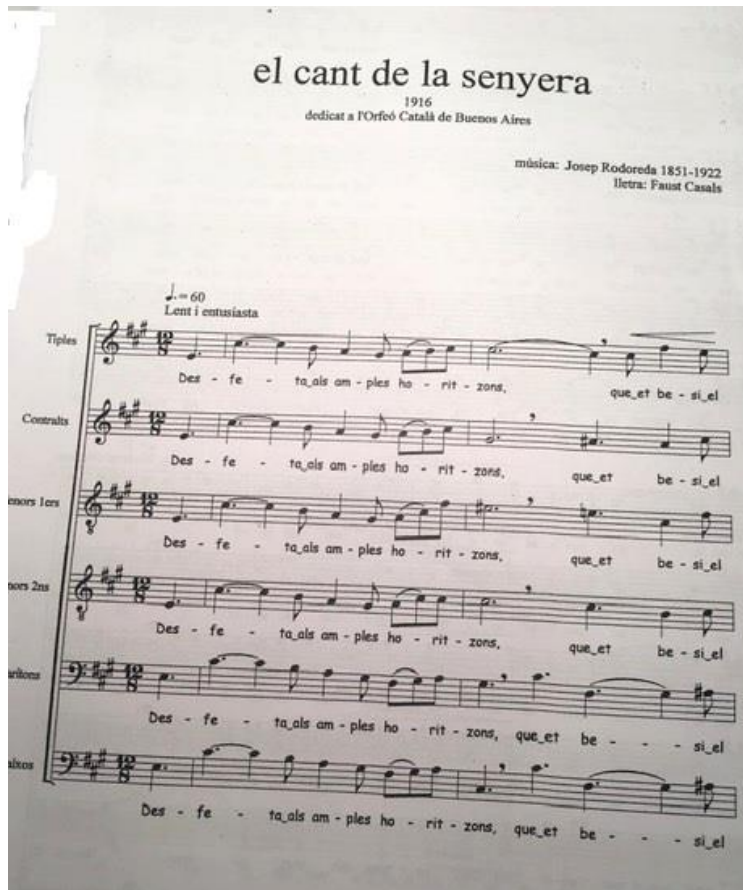

L'Exposició Universal, inaugurada el maig de 1888 per la Reina Regent Maria Cristina, acompanyada dels seus fills, va fer evident tota la capacitat de treball del mestre Rodoreda. El dia de la inauguració, la Banda Municipal i una nombrosa massa coral van interpretar "L'Himne a l'Exposició", amb música del mateix Rodoreda i lletra de Melcior de Palau, amb gran èxit per part del públic i de la pròpia Reina Regent.

Mentre va durar l'exposició, la Banda actuava cada dia amb un programa diferent que, seguint les seves recomanacions que havia vehiculat a través de "La Renaixença". l'any 1874, incloïa peces dels grans clàssics com Mozart, Beethoven, Glück o Rameau, però també de músics molt més propers en el temps: Gounod, Bizet, Massenet, Ponchielli, Saint-Saëns i com no, de Wagner. El protocol de l'Exposició establí que la Banda Municipal també havia de ser present en la rebuda de les altes personalitats que varen visitar el recinte, però s'ha de dir, que tot i l'excés de treball, la Banda Municipal mai no va faltar al seu compromís amb l'Exposició, a més van participar en el Concurs Nacional de Bandes celebrat durant l'esdeveniment, guanyant el primer premi, i el segon premi en el Concurs Internacional i Medalla d'or. A més a més, aquell any de 1888, va tenir lloc la coronació canònica de la Patrona de Barcelona i Rodoreda, de nou amb col·laboració amb Jacint Verdaguer, va musicar "L'Himne de la Coronació", així com una "Missa de Glòria" i una marxa dedicada a la Reina Regent, que va presidir els actes commemoratius.

L'any 1895, en el Palau de Belles Arts va tenir lloc més d'una representació de l'obra "La nit al bosc" oratori-cantata amb lletra del seu amic Apel·les Mestres, que ja havia estrenat l'any 1883 amb els cors claverians, quan Rodoreda els dirigia, però que aquesta vegada es va posar en escena amb tota propietat. Un cor mixt, format per tres-centes persones, una orquestra de 80 professors i sis solistes, entre ells, Emili Sagi, Juli Balast, Maria Barrientos, tots sota la direcció de Josep Rodoreda que va ser unànimement elogiat per la premsa de l'època "L'Avenç" va publicar : "... el llibre d'Apel·les Mestres és per sí una obra d'art i sols podia admetre la partitura d'una manera complementària com l'altre element substancial per a formar una obra d'art més elevada, la música dramàtica, el toc wagnerià, veritablement revelador en el qual el geni del músic dona plenitud, intensitat i divinitza el geni del poeta..."

Aquest clima de reconeixement públic es va trencar per què l'any 1896 Rodoreda dimiteix dels seus càrrecs com a director de la Banda Municipal i de l'Escola Municipal de Música, ja que el consistori va canviar les normes proposades per Rodoreda, separant ambdues institucions, donant prioritat a l'Escola sobre la Banda, i també per una campanya de desprestigi portada a terme per una part de la premsa satírica, patrocinada per músics mediocres, envejosos dels continus èxits de Rodoreda.

L'any 1898 es traslladà a Sant Sebastià per prendre possessió de la direcció de la Banda Municipal i també de l'Acadèmia Municipal de Música, càrrecs que havia guanyat en oposició. A més de reorganitzar ambdues institucions va compondre varies peces inspirades en la música popular basca, així com també recupera i harmonitza antigues cançons del folklore èuscar, guanyant diversos premis en els certàmens on es va presentar.

A finals de l'any 1904, l'ajuntament donostiarra pren la decisió de dissoldre la

Banda Municipal, per motius econòmics. Un cop més Rodoreda ha de començar de nou, aquest cop lluny de la terra on havia nascut. El 1906 es traslladà a l'Argentina per fer-se càrrec de la Direcció Artística i de les Càtedres i conferències sobre Teoria Superior, Harmonia i Composició del Conservatori Thibaud-Piazzini, entitat de gran prestigi musical radicada a Buenos Aires, del qual actualment la seva besneta Maria Elena n'és Directora.

Un cop més va començar de nou una altra experiència, aquest cop lluny de la seva terra natal i un cop més, la seva capacitat organitzativa, posada de manifest al llarg de la seva vida, es concreta tant en la feina al Conservatori com en la creació d'un Orfeó Català al Casal de Catalunya de Buenos Aires, que agrupa la nombrosa colònia catalana resident a la capital argentina. En enyorança a les seves rels no va deixar de compondre en temes catalans i bascos, com "El cant de la Senyera", dedicat a l'Orfeó Català (1916) i "Fantasia Basca" (1914), entre d'altres.

La mort li arribà el 1922 a l'edat de 71 anys, deixant una gran quantitat de composicions, quasi quatre-centes, que cobreixen tots els gèneres musicals, des de les cantates a la música simfònica, des de les cançons infantils al divertiment escènic. Una part d'aquestes obres, un total de 148 originals, la viuda del mestre Rodoreda, l'any 1924 en va fer donació a l'Orfeó Català de Barcelona, que incomprensiblement durant més de 80 anys ha evitat el seu estudi i difusió. La nostra Associació durant 10 anys de recerca a diversos arxius, portem recuperats unes 85 partitures, de les quals, a continuació, tindrem ocasió de conèixer algunes d'elles.

Curiosament, és una sentida cançó dedicada a la Mare de Déu de Montserrat, el “Virolai”, l’himne més cantat i estimat per tots els catalans d’arreu el món, que cada dia està present en el Santuari de la nostra “Moreneta”, malgrat que molts de nosaltres desconeguem la importància del seu autor.

Qualsevol estudi sobre Rodoreda no estaria complet si no coneguéssim la gran admiració que professava a Wagner, pel seu talent innovador, doncs Rodoreda era un home obert a les noves corrents musicals, que tenia una gran imaginació fecunda en singulars iniciatives, per això, no és estrany que des de la joventut quedés impactat per la grandesa de la música de Wagner, per les noves experiències musicals, per la superació de les fórmules tradicionals de l’òpera, per la unitat de l’art obtingut a través d’una singular fantasia creadora i el continu fluir de l’ona sonora sostinguda i emmarcada pel “leitmotiv”, que Wagner en deia “Grundteggema” (tema fonamental), tots ells impulsats per l’ambició d’un continu creixement del llenguatge musical, Wagner buscava fondre totes les arts en el “Art Total”. En les seves obres, música, poesia, arquitectura i filosofia, s’entremesclen en una nova i superior imatge i de les tràgiques limitacions del ésser humà. Per tot això, Rodoreda es va convertir en un wagnerià convençut i després, un dels primers precursors de difondre l’obra de Wagner a Barcelona.

La primera referència que tenim és la crònica que va publicar a “La Renaixença” el 2 de febrer de 1874 (als 23 anys, quan encara exercia de pianista al Cafè Espanyol), amb motiu de l’estrena de “Rienzi” al Teatre del Liceu, de la qual destacarem:

“...desconegudes són per la major part del nostre públic les obres del mestre alemany Wagner, cèlebre geni que ha mogut una verdadera revolució en l’art del sons i que ha donat ocasió a infinites polèmiques entre els músics i crítics de tot el món il·lustrat. Era, doncs, un aconeteixement l’anunci de la execució d’una de les seves òperes més populars, inspirades i melòdiques; així ho comprengué l’estol d’aficionats que Barcelona entranya acudint al nostre gran Teatre en la nit de l’estrena de la mencionada peça”

Dibuixos d'Apeles Mestres de composicions per a infants del Mestre Rodoreda

“...nosaltres que a més de quatre judicar severíssimament les creacions de Wagner, i despressiar ab amarga ironia i escudats en lo mantell de “eminències” no sols sas obres, sinó fins sos partidaris ansiaven que una audició perfecta i seria nos vindiqués, i demostres als qui tan alta portaven la bandera de la ignorància i de la oposició sense fonament i per sistema, que no convé oblidar aquell antic i filosòfic refrà de nostra terra: “Qui de roba d’altre es vesteix al mig del carrer el despullen”

“...la simfonia de “Rienzi” entusiasma a nostre públic que en demanà la repetició, que la peça té motius grandiosos com lo del “andante” que produeix un efecte màgic, que la orquestració és brillant, nutrida i plena de detalls ben trobats i desenrrollats que obliguen al més apassionat contrari a la música de Wagner a reconèixer en aquest compositor coneixements profundíssims dels timbres i efectes de sonoritat en tots els instruments.”

En tant sols quatre anys, Rodoreda, degut a l’èxit de les seves composicions va lograr ser professor de l’actual Conservatori del Liceu, director de la Societat Coral Euterpe i membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, des d’on va tenir una nova tribuna per rebatre les equivocades opinions dels detractors de Wagner, i al mateix temps donar a conèixer al món musical de Barcelona les noves tendències i la seva admiració per l’obra musical de Wagner.

En la conferència de recepció a la Reial Acadèmia, el 18 de març de 1878, (aleshores tenia 27 anys), titulada “Arte musical en el teatro”, va desenvolupar un detallat estudi sobre la evolució de la música des de l’època de la clàssica Grècia, fins la aparició de Beethoven, Gluck i Wagner, acabant la dissertació proclamant la seva adhesió. En llegirem els dos últims paràgrafs:

“...Wagner cierra el estudio con cuya lectura he molestado durante largo rato vuestra ilustrada atención. Las teorías del autor de LOHENGRIN conmueven hoy hasta los cimientos a una obra destruida por los que debían haberla conservado y enaltecido.

El dominio absoluto del convencionalismo, de la rutina y del oropel toca a su término para dar paso a lo que hoy no es más todavía, que un ideal: al renacimiento del drama musical, libre de sus trabas tal cómo demanda la propiedad filosófica y la ilustración moderna. En vano aceradas plumas increpan duramente la reforma, en vano se esfuerzan los partidarios de escuelas caducas en desautorizar con la sátira, la calumnia y hasta con el insulto, las ideas que se imponen porqué son claras y evidentes.

La nueva generación de todos los países, los compositores jóvenes, emprenden la mayor parte, con entusiasmo el camino marcado por los colosos del arte: Gluck, Beethoven y Wagner, y los que por la escuela en que se han formado debieran ser acérrimos contrarios, contradicen en sus composiciones las ideas que pregonan, sintiéndose arrastrados al progreso por la irresistible lógica de las ideas modernas.

En este último párrafo, Señores, acabo de hacer franca profesión de fe, admiro a Wagner y profeso sus ideas, de su realización espero épocas gloriosas para el arte musical en el teatro, y en ella confío al considerar el sensible aumento que a sus filas añaden cada día las teorías llamadas irrisoriamente del “porvenir” y al ver que los acérrimos adversarios del nuevo credo artístico, agotadas las razones, apelan a medios que, lejos de darles fuerzas, se las mermarán hasta agotárselas, preparando así el definitivo triunfo de lo que con ensañamiento condenan.”

La segona conferència que va llegir a la Reial Acadèmia l'any següent, el 21 de juny de 1879, “Músicos del porvenir, ensayo de crítica”, desgraciadament no tenim el text, però tractava més àmpliament de les importants reformes empreses per Wagner en el drama líric, rebatent les absurdes opinions que, respecte al cèlebre mestre alemany s'han propagat per “intel·ligents i profans artistes i pel públic que dissentint de les meves idees defensades en la anterior conferència del passat any, per atrevides o equivocades.”

De la tercera conferència, llegida el 25 d'abril de 1883, dos mesos després de la mort de Wagner, en destacarem alguns fragments:

“...La irreparable pérdida que el arte musical ha sufrido con la muerte de Ricardo Wagner, unida a la especie de compromiso que voluntariamente contraje con esta Academia, me han decidido a escoger el tema “Origen, presente y porvenir del wagnerismo”, cumpliendo así un deber de conciencia que me obligaba a mí, entusiasta admirador de la obra del maestro, a tributar a su memoria el mayor honor que a mi alcance estuviera, complementando, al mismo tiempo, mi anterior trabajo con mayores datos,”

“...el mayor mérito de los dramas de Wagner es sin disputa el inalterable consorcio entre la palabra y el sonido, entre la poesía y la música. Es imposible señalar una sola frase en la cual aquel se rompa o se disminuya, e imposible es también, que el más celoso entusiasta de la propiedad escénica y de la fiel

traducció de les situacions me señale un solo período en cuya confecció se haya faltado a requisito tan esencial...

"...la música de las óperas de Wagner es lo que debió ser, ni más ni menos, compañera inseparable de la poesía..."

"... Las obras de Wagner podrán vivir en nuestras escenas más o menos tiempo, pero es para mí indudable que sus ideas serán respetadas y compartidas por la parte verdaderamente ilustrada del público contemporáneo..."

"...el maestro alemán será una figura respetada y saliente entre las de los más eminentes ingenios que hayan contribuido en el transcurso de los siglos al engrandecimiento y prosperidad del arte dramático en su

Com a complement d'aquesta conferència transcrita i per a deixar constància de la increïble capacitat de treball del Mestre Rodoreda, a continuació referenciem un resum aproximat de les seves obres musicals, aportat pel Sr. Teixidó, que abasten diversos gèneres i composicions per a diferents instruments, entre les que destaquem: Partitures per a banda (30) com Miserere, Fantasia Vascongada, Corporis Misterium, Cantata, Donostiarak, Ondarribia, Himno a Colón, Iparraguirre (Fantasía premiada en el Certamen Bergara 1905), Himno a la Exposició Universal (1888) per a banda i orquestra. Obres per a Orquestra: (14) Poemes Simfònics 'La Primavera', Dues Simfonies, Obres per a Orquestra i veu, motius no religiosos: (17): Sinfonía Patria de 1878, amb motius populars i cert nacionalisme: Himne a Barcelona amb lletra de B. Bassegoda de 1885, Una Ópera: María Tudor de 4 actes, Obres per a Orquestra i Veu amb motius religiosos: (28): Missa de Nadal, Missa per a la Coronació de Ntra. Sra. de la Merçè de 1888, orgue, Salve Regina de 1885, transcripció per a piano del Virolai; Missa de Gloria, para la Solemne Coronación de Nta. Sra. de la Mercè, 21-X-1888, El Virolai a la Verge de Montserrat de 1880 per a orquestra, veu i orgue, Lletra de Mn. Cinto Verdaguer, premiada en el Certamen del Mil.lenari; Nadal, Sinfonía amb poema d'Apeles Mestres, Obres per a instruments diversos (9): Trio per a flauta, oboe i piano, Zuleima, Serenata Morisca premiada a Lleida 1877, per a quartet de corda i piano; Obres per a Instruments i veus, de tema no religiós: (10), Cantos antiguos vascos de 1904, per a oboè, arpa i armònim, A la pau dels pobles, 1876, per a orgue; Obres per a piano: (10) Hojas Secas, Elegia de 1884, Marie, vals dedicat a la seva esposa, Una fontada, 5 rigodons de J. Anselm Clavé, Obres per a piano i veu 18; Himno a la Patrona de España (1869), La Filanera, 1874, Cançó de l'oreneta, lletra d'Apeles Mestres (1880), obres per a Veu: (14) : Els Segadors, El Cant de la Senyera (1916), dedicat a l'Orfeó Català del Casal de Catalunya de Buenos Aires. oesía de Pau Casals. Himno Nacional de la república de Uruguay, si bé existeix un altre Himne de l'Uruguai, compost l'any 1840, per Francisco José Debali, músic hongarès nascut a Transilvania l'any 1791 i mort a Montevideo 1859, exiliat a aquell país. Obres per a veu de tema religiós: (5); Pange Lingua, Passió del Divendres Sant, Temes Infantils: (2) Cançons de Nois: temes infantils (1875) amb lletra de J. Riera i Bertran il.lustrades per Apelles Mestres i Cançons amb lletra i il.lustracions d'Apeles Mestres (1879)

Associació Wagneriana. Apartat Postal 1159. 08080 Barcelona
<http://www.associaciowagneriana.com> info@associaciowagneriana.com

acepción lírica...”

I acabaré amb una pregunta que fa i contesta en Rodoreda:

“...Qué queda pues de tanto como se ha escrito contra Wagner y su reforma?. NADA, como no sea un ejemplo más de la ingratitud y de la saña con que han sido siempre perseguidos los apóstoles de una nueva idea.